

Digitalna brošura

Od baštine do razvoja

*Preporuke za valorizaciju tradicijskih zanata
na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini*

Sadržaj

1. Uvod
2. O projektu COMMHERITOUR
3. Metodologija i izvori preporuka
4. Kontekst i ključni izazovi
5. Preporuke za valorizaciju tradicijskih zanata
6. Sljedeći koraci

1. Uvod

Tradicijski zanati u Hrvatskoj važna su nematerijalna kulturna baština, no u razvojnim su politikama i strategijama još uvijek gotovo nevidljivi. Unatoč formalnom priznanju njihove kulturne vrijednosti za društvo, izostanak targetiranih strateških okvira i potpora znači da tradicijske vještine u praksi ostaju na margini - bez nacionalne strategije, bez stalnih financijskih instrumenata i bez sustavnog prijenosa znanja. Istovremeno, uz adekvatno usmjerenu potporu, tradicijski zanati mogu postati pokretači lokalnog razvoja te doprinijeti očuvanju identiteta zajednice, održivom turizmu, razvoju poduzetništva i obrazovanju mladih naraštaja.

Ova brošura nastala je u sklopu projekta **COMMHERITOUR**, financiranog kroz Program transnacionalne suradnje Dunavske regije 2021.-2027., u kojem je LAG Središnja Istra jedan od partnera. Brošura donosi sažetak ključnih nalaza analize ekosustava valorizacije tradicijskih zanata na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, te predstavlja **preporuke za javne politike** oblikovane tijekom projekta.

U okviru COMMHERITOUR-a definiran je “ekosustav valorizacije tradicijskih zanata” - suradnička mreža više dionika osmišljena da očuva, promovira i modernizira tradicijsko obrtništvo. Takav ekosustav povezuje obrtnike s istraživačima, donositeljima odluka, edukatorima i tehnološkim inovatorima, kako bi se tradicijske vještine prenosile novim generacijama, poslovni modeli unaprjeđivali, a zanati integrirali u turizam i strategije održivog razvoja. Cilj projekta je transformirati tradicijske zanate iz statičnog, opadajućeg segmenta baštine u dinamičan, gospodarski održiv i vitalan sektor koji pridonosi otpornosti lokalnih zajednica.

Preporuke iznesene u brošuri namijenjene su prije svega nacionalnim, regionalnim i lokalnim vlastima u Hrvatskoj, ali i svim drugim relevantnim institucijama uključenima u valorizaciju tradicijskih zanata poput turističkih zajednica, obrtničkih i gospodarskih komora, razvojnih agencija, muzeja, kulturnih ustanova, škola i dr. Konačni je cilj preporuka unaprjeđenje okvira javnih politika kako bi se postigla što bolja valorizacija tradicijskih zanata, pretvarajući ih u živu pogon lokalnog razvoja.

2. O projektu COMMHERITOUR

COMMHERITOUR (*Community-based models for the sustainable valorisation of cultural heritage crafts to enhance economic and tourism performance of remote areas of the Danube Region*) okuplja partnere iz osam zemalja dunavske regije s ciljem snažnijeg korištenja potencijala tradicijskih zanata u održivom razvoju. Projekt oživljavanjem tradicionalnih vještina i njihovim povezivanjem sa suvremenim tržištima i turizmom jača ruralna i slabije razvijena područja te podupire otpornost lokalnih gospodarstava.

Kroz **pristup usmjeren na zajednicu** i transnacionalnu suradnju, COMMHERITOUR istovremeno potiče očuvanje baštine i inovacije. Povezujući obrtnike, lokalnu zajednicu, djelatnike u turizmu i donositelje odluka, projekt gradi trajna partnerstva koja **tradicionalne vještine čine vidljivima, cijenjenima i ekonomski održivima**, te time doprinosi kulturno bogatoj i održivoj dunavskoj regiji.

Jedan od glavnih rezultata projekta je digitalna platforma **HeriCraftMarket** – internetsko tržište i mreža za promociju tradicijskih zanata dunavske regije i šire. Platforma povezuje obrtnike, organizacije i druge dionike te predstavlja autentične proizvode, dijeli znanja i primjere dobre prakse, potičući razvoj lokalne baštine, održivog turizma, kreativnosti i gospodarskog rasta temeljenog na zajednici.

LAG Središnja Istra u **COMMHERITOUR** projektu istaknuo je lokalnu perspektivu središnje Istre – područja bogatog tradicijskim zanatima. Kroz istraživanja, lokalne ankete i radionice s dionicima, LAG Središnja Istra identificirao je slabosti sustava valorizacije tradicijskih zanata prvenstveno na lokalnoj razini, a zatim i na regionalnoj i nacionalnoj, te je razvio konkretne preporuke za javne politike.

Vrijednost **COMMHERITOUR**-a upravo je u tome što se je prešlo s teorijske razine na praktične smjernice, te su u ovoj brošuri ponuđene provedive mjere koje institucije mogu integrirati u svoje strategije i programe.

8

zemalja partnera

12

projektnih partnera

80%

financiranja iz
Interreg DR programa

2 143 193 €

ukupna vrijednost
projekta

3. Metodologija i izvori preporuka

Preporuke u ovoj brošuri temelje se na kombinaciji analitičkih podloga, strateških dokumenata i participativnih uvida. U sklopu projekta COMMHERITOUR izrađeni su ključni analitički dokumenti za područje LAG-a Središnja Istra, uključujući:

- **Izvještaj o valorizaciji kulturne baštine I** – analiza postojećih modela za očuvanje i promociju nematerijalne kulturne baštine (s fokusom na tradicijske zanate) u središnjoj Istri;
- **Izvještaj o valorizaciji kulturne baštine II** – identifikacija primjera dobre prakse, neiskorištenih potencijala i ključnih izazova u području tradicijskih zanata u središnjoj Istri;
- **Lokalna anketa** – ocjena percepcija zajednice, uključenosti građana i lokalnih prioriteta vezanih uz tradicijske zanate;
- **Lokalni akcijski plan LAG-a Središnja Istra** – skup konkretnih ciljeva i mjera za rješavanje uočenih izazova u valorizaciji tradicijskih zanata središnje Istre;
- **Preporuke za uvrštenje sustavne valorizacije baštine u javne politike.**

Uz projektne analize, preporuke su oblikovane i na temelju pregleda relevantnih nacionalnih, regionalnih i lokalnih strategija, zakona i planskih dokumenata u Hrvatskoj. Razmotreni su, među ostalim:

- **nacionalni okvir zaštite i valorizacije baštine;**
- **nacionalne strategije relevantne za kulturni turizam i regionalni razvoj;**
- **regionalni strateški okviri Istarske županije;**
- **lokalne razvojne i turističke strategije.**

Posebna pažnja posvećena je **identificiranju praznina, problema i proturječnosti** u postojećim politikama koje utječu na ekosustav valorizacije tradicijskih zanata – od nedostataka strateških smjernica i koordinacijskih mehanizama do slabosti u obrazovnim, financijskim i turističkim programima.

Osim toga, korišten je **participativni pristup** kroz održavanje radionice s lokalnim i regionalnim dionicima kojima su predstavljene preliminarne preporuke za javne politike te je održana diskusija. Preporuke su dodatno razrađene prema povratnim informacijama sudionika radionice.

4. Kontekst i ključni izazovi

U Hrvatskoj su **tradicijski zanati formalno priznati** kao dio nematerijalne kulturne baštine i imaju važnu ulogu u društvu, ali nemaju odgovarajuće mjesto u razvojnim politikama. **Ne postoji nacionalna strategija ni akcijski plan** posvećen tradicijskim zanatima te se unutar nacionalnih razvojnih, kulturnih ili turističkih strategija oni spominju tek usputno, bez konkretnih mjera za njihovo očuvanje ili održivu upotrebu. Ovaj nedostatak strateškog okvira znači da **zanati imaju visoku kulturnu vrijednost, ali niski politički prioritet** zbog čega se inicijative oslanjaju na kratkoročne projekte umjesto na dugoročnu podršku.

Institucionalna nadležnost za tradicijske zanate **fragmentirana** je između više resora (kultura, obrazovanje, turizam, gospodarstvo, regionalni razvoj, itd.) bez jedinstvenog koordinatora ili tijela koje bi usmjeravalo međusektorsku suradnju. Ovakva situacija utječe na razvoj koherentnih politika i rezultira često nepovezanim, izoliranim inicijativama valorizacije tradicijskih zanata umjesto zajedničkog, višerazinskog pristupa koji bi uspostavio dugoročnu strategiju valorizacije.

Obrazovni sustav i prijenos znanja nisu prilagođeni specifičnostima tradicijskih zanata. Tek su poneki zanati uključeni u formalne strukovne programe ili sustav naukovanja pri HOK-u, dok se mnoge lokalne vještine mogu učiti samo neformalno (radionice, tečajevi, obiteljsko naslijeđe). Mlade generacije nisu dovoljno izložene tradicionalnim vještinama niti u njima vide jasne karijerne prilike. Posljedica je **slab interes mladih i izostanak generacijske obnove** jer postoji opasnost da će znanja izumrijeti s posljednjim majstorima ako se ne uspostave novi putevi prijenosa vještina.

Financijski instrumenti za tradicijske zanate su **ograničeni, nestalni i neprilagođeni**. Ne postoji stabilan nacionalni fond posvećen tradicijskim obrtima. Povremeni natječaji nisu sustavno osigurani iz godine u godinu. Postojeće potpore za poduzetništvo ili kulturu uglavnom su preširoke i slabo dostupne malim obrtnicima jer uvjeti prijave i kriteriji često nisu “skrojeni” za mikro-poduzeća koja čine većinu tradicijskih obrta. Zanatlije se zato primarno oslanjaju na projektno financiranje ili vlastite skromne resurse, što ograničava investicije, inovacije i dugoročnu održivost njihovog rada.

Iako se u strategijama turizma često ističu autentičnost i lokalni identitet, **tradicijski zanati nisu sustavno uključeni u razvoj turističkih proizvoda i destinacijskih planova**. U praksi su ti zanati često tek povremena atrakcija (pojavljuju se na sajmovima ili manifestacijama) umjesto da budu integrirani kao stalni dio turističke ponude i brenda destinacije. Time se propušta prilika da obogate turistički doživljaj tijekom čitave godine. Istodobno, mnoge kulturne i gastronomske manifestacije diljem Istre odvijaju se bez koordinacije, što dovodi do preklapanja i slabe vidljivosti.

Navedeni izazovi ukazuju na to da tradicijske zanate treba integrirati u javne politike kao operativnu sastavnicu, kroz bolje planiranje, koordinaciju, prilagođene obrazovne programe i financijske alate na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Takvim pristupom može se prijeći iz faze sporadičnih projekata i entuzijazma pojedinaca u fazu sustavne podrške i kontinuiranog razvoja ovog vrijednog segmenta baštine.

5. Preporuke za valorizaciju tradicijskih zanata

Preporuke su strukturirane po **razinama upravljanja** – od države, preko županije, do lokalne zajednice središnje Istre – kako bi svaka razina imala jasno definiranu ulogu u stvaranju **poticajnog okruženja za tradicijske zanate**. Svaka preporuka cilja rješavanje konkretnih uočenih praznina u postojećem sustavu. Naglasak je na strateškim mjerama koje otklanjaju strukturne barijere i uspostavljaju dugoročne okvire potpore. Uspjeh zahtijeva koordinirano djelovanje aktera u području kulture, obrazovanja, turizma, gospodarstva i razvoja na svim razinama.

5.1. Nacionalna razina

1. Donijeti nacionalnu strategiju za tradicijske zanate i uspostaviti koordinacijski mehanizam

Izraditi posebnu nacionalnu strategiju koja će tradicijske zanate jasno pozicionirati kao strateški prioritet kulturne i gospodarske politike Republike Hrvatske. Strategija bi osigurala dugoročnu viziju, jasne ciljeve i mjere te uspostavu stalnog međuresornog koordinacijskog tijela koje povezuje kulturu, obrazovanje, turizam i gospodarstvo. Time bi se osigurala sustavna, a ne projektno uvjetovana potpora razvoju zanata.

2. Uspostaviti nacionalnu mrežu tradicijskih zanata radi jačanja međusektorske suradnje

Uspostaviti nacionalnu mrežu koja okuplja obrtnike, kulturne institucije, obrazovne ustanove, turističke organizacije i organizacije civilnog društva povezane s tradicijskim zanatima. Mreža bi omogućila razmjenu znanja i iskustava, zajedničku promociju, razvoj partnerstava i snažnije zagovaranje interesa sektora. Time bi se ojačala vidljivost zanata i njihova integracija u šire razvojne politike.

3. Modernizirati obrazovanje za tradicijske zanate i povećati uključenost mladih

Unaprijediti postojeće obrazovne okvire kako bi obuhvatili širi spektar tradicijskih zanata te ih prilagoditi suvremenim potrebama i interesima mladih. Uz jačanje formalnog strukovnog obrazovanja, preporučuje se razvoj fleksibilnih obrazovnih putanja, poput naukovanja, kratkih tečajeva i mikrokvalifikacija. Cilj je učiniti tradicijske zanate vidljivima, dostupnima i prepoznatima kao održivu profesionalnu opciju.

4. Reformirati i proširiti nacionalne mehanizme financiranja tradicijskih zanata

Osigurati stabilne, dugoročne i uključive financijske mehanizme prilagođene stvarnim potrebama tradicijskih zanata. Financijska potpora trebala bi biti dostupna i obrtnicima koji čuvaju vrijedna tradicijska znanja, ali nemaju formalni status certificiranog tradicijskog obrta. Time bi se omogućila ulaganja u opremu, razvoj proizvoda, prijenos znanja i inovacije, uz jačanje ekonomske održivosti sektora.

5.2. Regionalna razina

5. Uspostaviti regionalnu platformu za koordinaciju kulturnog i doživljajnog turizma koja integrira tradicijske zanate

Uspostaviti regionalnu koordinacijsku platformu koja sustavno povezuje sektor kulture i turizma te integrira tradicijske zanate u razvoj doživljajnog turizma Istre. Platforma bi omogućila zajedničko planiranje, koordinaciju i promociju kulturnoturističkih sadržaja temeljenih na lokalnim znanjima i vještinama. Time se jača identitet destinacije i potiče ravnomjerniji, cjelogodišnji razvoj turizma.

6. Razviti kontinuirane programe osposobljavanja i naukovanja u području tradicijskih zanata

Uspostaviti trajne regionalne programe osposobljavanja koji omogućuju sustavan prijenos znanja s iskusnih majstora na nove generacije. Programi bi povezivali kulturne institucije, obrazovne ustanove i obrtnike te nadograđivali postojeće inicijative kroz redovite radionice, mentorstvo i naukovanje. Time bi se osigurala dugoročna dostupnost i kontinuitet zanatskih vještina u Istri.

7. Uvesti ciljane financijske potpore za tradicijske zanate u Istri

Razviti regionalne financijske instrumente, poput mikropotpora i prilagođenih subvencija, koji odgovaraju specifičnostima tradicijskih zanata. Potpore bi omogućile ulaganja u opremu, prostor, razvoj proizvoda, marketing i suradnje, neovisno o formalnom statusu obrta. Time bi se ojačala ekonomska održivost zanata i njihova povezanost s lokalnim gospodarstvom i kreativnim sektorima. Istovremeno je potrebno dodatno naglasiti povezivanje s kulturnim i kreativnim industrijama kako bi se potaknula suvremenija interpretacija i razvoj novih izričaja koji bi privukli mlađu ciljanu skupinu.

5.3. Lokalna razina

8. Aktivno uključiti i osnažiti mlađe generacije u području tradicijskih zanata

Razviti lokalne programe koji djecu i mlade aktivno uključuju u tradicijske zanate kroz škole, izvannastavne aktivnosti, kulturne programe i digitalne formate. Naglasak je na praktičnom učenju, kreativnom izražavanju i suvremenim načinima prezentacije baštine. Time se potiče interes mladih, jača međugeneracijski prijenos znanja i osigurava dugoročni kontinuitet zanata.

9. Mobilizirati lokalne obrtnike za razvoj kulturnog i doživljajnog turizma

Oснаžiti i motivirati lokalne obrtnike da aktivno sudjeluju u razvoju kulturnog i doživljajnog turizma kroz konkretne poticaje, edukaciju i institucionalnu podršku. Uključivanjem zanata u turističke programe, manifestacije i ponudu destinacije obrtnicima se osiguravaju jasne koristi i veća vidljivost. Time se jača autentičnost lokalne ponude i doprinosi održivom razvoju zajednice.

6. Sljedeći koraci

Za provedbu ovih preporuka važno je poticati **institucionalno djelovanje i suradnju na svim razinama**. Predložene mjere mogu se postupno integrirati u nacionalne strateške i programske dokumente u području kulture, turizma, obrazovanja i regionalnog razvoja. Na regionalnoj razini, Istarska županija može imati važnu ulogu u pokretanju relevantnih inicijativa u svom djelokrugu, uključujući razmatranje uspostave regionalnog koordinacijskog tijela, kao i jačanje suradnje s nadležnim državnim institucijama radi osiguravanja potpore i mogućnosti sufinanciranja. Istovremeno, lokalne vlasti u središnjoj Istri imaju priliku dodatno osnažiti postojeće inicijative, pokazati spremnost na razvojne iskorake i poslužiti kao primjer dobre prakse.

Važno je istaknuti da su preporuke međusobno povezane i ovisne jedna o drugoj. Uspjeh „na terenu” olakšat će provedbu državnih mjera, dok će nacionalni programi dati okvir i sredstva lokalnim akcijama. Svaka razina ima svoju ulogu, ali jedino zajedničkim djelovanjem postići će se da tradicijski zanati prijeđu iz faze projekata i entuzijazma pojedinaca u fazu sustavne podrške i kontinuiranog razvoja.

Provedbom ovih preporuka, tradicijski zanati mogu postati trajna vrijednost i ponos naših zajednica, generator održivog razvoja te most između bogate prošlosti i inovativne budućnosti.

COMMHERITOUR PROJEKT

Web stranica: www.interreg-danube.eu/projects/commheritour

Facebook: www.facebook.com/commheritour

LAG SREDIŠNJA ISTR

Web stranica: <https://lag-sredisnjaistra.hr/>

Facebook: <https://www.facebook.com/LagSredisnjaIstra>

Projekt COMMHERITOUR provodi se u okviru Programa transnacionalne suradnje Dunavske regije 2021.-2027. i sufinancira ga Europska unija.

Stajališta izražena u ovoj brošuri isključiva su odgovornost LAG-a „Središnja Istra“ i ne održavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.